

บทที่ 1

ประชากรศาสตร์^๑

บทที่ 1

ประชากรศาสตร์

ขนาดและสัดส่วนประชากรสูงอายุ

ข้อมูลเกี่ยวกับขนาด และสัดส่วนประชากรสูงอายุ เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญ สำหรับการวางแผนนโยบาย และแผนงานผู้สูงอายุ นิยามที่ใช้กันทั่วไปในการกำหนดความเป็นผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากรสูงอายุของประเทศไทยที่ทันสมัยมีหลายแหล่ง ได้แก่ ทะเบียนราษฎรและการคาดประมาณประชากร โดยคณะบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะสำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข องค์การสหประชาชาติ และ มหาวิทยาลัย

ข้อมูลจากทะเบียนราษฎรแสดงว่า ประเทศไทยมีจำนวนประชากรสูงอายุ เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2547 ประมาณ 6.2 ล้านคนจากประชากรทั้งหมด 62 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ขณะที่ ข้อมูลจากการคาดประมาณประชากร โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประมาณว่า ณ กลางปี พ.ศ. 2547 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรสูงอายุ 6.5 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10.1 ของประชากรทั้งหมด (ตารางที่ 1) สัดส่วนประชากรสูงอายุนี้อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งอัตราการเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย จะเร็วกว่าของประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างมาก เนื่องจากความสำเร็จของการลดภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาที่สั้น ประเทศไทยจึง มีเวลาเตรียมรองรับการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุนี้น้อยกว่าประเทศที่พัฒนาแล้วมาก

ในอนาคตอีกประมาณ 20 ปีข้างหน้า ทั้งจำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุของไทยจะเพิ่มขึ้นเท่าตัว คือจากประมาณ 6.5 ล้านในปัจจุบัน เป็น 14 ล้านในอีก 21 ปีข้างหน้า สัดส่วนประชากรสูงอายุก็เพิ่มเท่าตัวเช่นกัน จากประมาณร้อยละ 10 ในปัจจุบันเป็นร้อยละ 20 ข้อมูลนี้แสดงถึงอัตราความเร็วของการสูงอายุของประชากรไทย ที่เร็วที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง

ตารางที่ 1

จำนวนประชากรกลางปีอายุ 60 ปีขึ้นไป และร้อยละของประชากรทั้งหมดที่อายุ 60 ปีขึ้นไป
ของประเทศไทย พ.ศ. 2547 และ พ.ศ. 2568

แหล่งข้อมูล	2547 (2004)		2568 (2025)	
	จำนวน (ต่อ พัน)	ร้อยละของ ประชากรทั้งหมด	จำนวน (ต่อ พัน)	ร้อยละของ ประชากรทั้งหมด
ทะเบียนราษฎร	6,161	10.0	--	--
สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ	6,492	10.1	14,452	20.0
ชาย	2,905	4.5	8,179	11.3
หญิง	3,587	5.6	6,273	8.7

ที่มา : 1. ข้อมูลทะเบียนราษฎร เป็นข้อมูลเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2547.
2. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546. การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2543-2568.

 อัตราการเป็นภาระ (Dependency Ratio)

อัตราการเป็นภาระ หมายถึง อัตราส่วนของประชากรที่อยู่นอกวัยแรงงาน ซึ่งได้แก่ กลุ่มประชากรวัยเด็ก (อายุ 0-14 ปี) และวัยสูงอายุ (60 ปี ขึ้นไป) เทียบกับประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) โดยมีข้อสมมติว่า ประชากรที่อยู่นอกวัยแรงงานเป็นภาระของประชากรวัยแรงงาน

ข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2547) ซึ่งคำนวณอัตราการเป็นภาระ จากข้อมูลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พบว่าอัตราส่วนการเป็นภาระวัยเด็กมีแนวโน้มลดลงจาก 34.5 ต่อวัยแรงงาน 100 คนในปีพ.ศ. 2543 เป็น 32.9 ต่อวัยแรงงาน 100 คนในปีพ.ศ. 2546 อันเป็นผลจากอัตราเกิดของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง สำหรับอัตราส่วนการเป็นภาระวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 13.6 เป็น 14.7 ต่อประชากรวัยแรงงาน 100 คนในปีพ.ศ. 2543 และ 2546 ตามลำดับ

 อัตราส่วนของศักยภาพในการสนับสนุนผู้สูงอายุ (Potential Support Ratio)

ศักยภาพของวัยแรงงานที่ต้องรับภาระผู้สูงอายุมีอัตราส่วนลดลง ในช่วง พ.ศ. 2543 ถึง พ.ศ. 2546 คือ ลดลงจาก 709.8 ต่อผู้สูงอายุ 100 คน เหลือ 679.1 ต่อผู้สูงอายุ 100 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2547: 4-5)

การกระจายเชิงพื้นที่ (จังหวัด) ของประชากรสูงอายุ

ข้อมูลจากทะเบียนราษฎร (ตารางที่ 2) แสดงว่าถ้าไม่นับกรุงเทพมหานคร จังหวัดที่มีจำนวนประชากรทั้งหมดมากที่สุด สามอันดับแรกได้แก่ นครราชสีมา (2,539,344) อุบลราชธานี (1,763,061) และขอนแก่น (1,741,749) และจังหวัดที่มีจำนวนประชากรสูงอายุมากที่สุด สามอันดับแรกได้แก่ นครราชสีมา (250,783 คน) เชียงใหม่ (181,520 คน) และ นครศรีธรรมราช (169,773 คน) ส่วนจังหวัดที่มีสัดส่วนประชากรสูงอายุสูงที่สุด สามอันดับแรก กลับเป็นจังหวัดในภาคกลาง คือ สิงห์บุรี (14.8%) ชัยนาท (14.3%) และ อ่างทอง (14.3%) (ข้อมูลจำนวนประชากรรวม จำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป และร้อยละของประชากรที่อายุ 60 ปีขึ้นไปรายจังหวัด) จากทะเบียนราษฎร ปรากฏในภาคผนวก (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 2

จังหวัดที่มีจำนวนประชากรรวม ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป
และร้อยละของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป สูงสุดเป็นสามอันดับแรกไม่นับกรุงเทพมหานคร
ตามข้อมูลทะเบียนราษฎร ปี 2547

ลำดับที่	จำนวนประชากร ทั้งหมด	จำนวนประชากร อายุ 60 ปีขึ้นไป	ร้อยละของประชากร อายุ 60 ปีขึ้นไป
1	นครราชสีมา (2,539,344 คน)	นครราชสีมา (250,783 คน)	สิงห์บุรี (14.8%)
2	อุบลราชธานี (1,763,061 คน)	เชียงใหม่ (181,520 คน)	ชัยนาท (14.3%)
3	ขอนแก่น (1,741,749 คน)	นครศรีธรรมราช (169,773 คน)	อ่างทอง (14.3%)
กรุงเทพ	5,634,132	539,711	9.9%
ทั่วประเทศ	61,973,621	6,161,172	10.2%

หมายเหตุ : ร้อยละของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดต่อประชากรทั้งหมดที่มีสัญชาติไทย และทราบอายุ

ส่วนจังหวัดที่มีจำนวนประชากรสูงอายุน้อยที่สุด 3 จังหวัด คือ ระนอง (13,604 คน) ภูเก็ต (19,960 คน) และ แม่ฮ่องสอน (21,938 คน) แต่ร้อยละประชากรสูงอายุน้อยที่สุด 3 จังหวัด คือ ภูเก็ต (7.1%) สกลนคร (7.7%) และหนองบัวลำภู (7.8%) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3

จังหวัดที่มีจำนวนประชากรรวม ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป
และร้อยละของประชากรที่อายุ 60 ปีขึ้นไป ต่ำสุดสามอันดับแรกไม่นับกรุงเทพมหานคร
ตามข้อมูลทะเบียนราษฎรปี 2547

ลำดับที่	จำนวนประชากร ทั้งหมด	จำนวนประชากร อายุ 60 ปีขึ้นไป	ร้อยละของประชากร อายุ 60 ปีขึ้นไป
1	ระนอง (176,372)	ระนอง (13,604)	ภูเก็ต (7.1%)
2	สมุทรสงคราม (195,218)	ภูเก็ต (19,960)	สกลนคร (7.7%)
3	ตราด (217,950)	แม่ฮ่องสอน (21,938)	หนองบัวลำภู (7.8%)

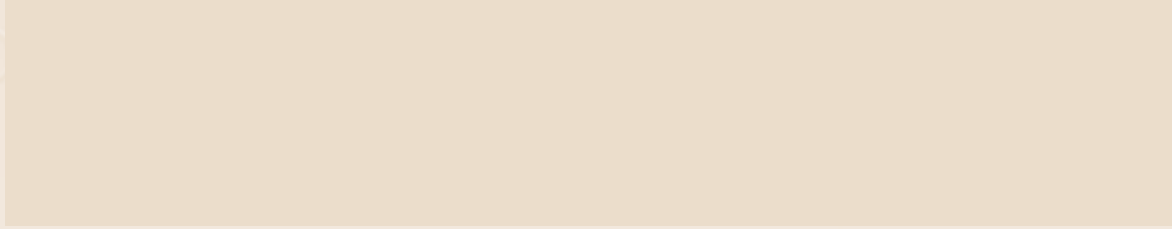
องค์ประกอบของประชากรสูงอายุ

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทางอายุ เพศและ เขตที่อาศัยของประชากรสูงอายุ จำแนกตามภาคพบว่า อายุ ส่วนใหญ่ยังมีอายุไม่มาก (อายุ 60-79ปี) ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทย กำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุ และประชากรสูงอายุ 100 คน มีผู้สูงอายุมาก (80ปี ขึ้นไป) เพียงประมาณ 12 คน ภาคใต้มีสัดส่วนประชากรสูงอายุที่อายุมากที่สุด ตามด้วยภาคกลาง ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่ำที่สุด (ตารางที่ 4)

สัดส่วนเพศ ประชากรสูงอายุในทุกภาค มีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยผู้สูงอายุ 100 คน เป็นเพศหญิง 55 คน เพศชาย 45 คน และไม่มี ความแตกต่างระหว่างภาคมากนัก กรุงเทพฯ มีสัดส่วนประชากรสูงอายุที่เป็นเพศหญิงสูงที่สุด (58:100 คน) และภาคเหนือต่ำที่สุด (54:100 คน)

เขตที่อาศัย ประชากรสูงอายุไทยส่วนใหญ่อยู่ในชนบทหรือนอกเขตเทศบาล (ร้อยละ 70) สูงที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (83.8 %) ต่ำที่สุดในภาคกลาง (68.1 %) ที่อาศัยอยู่ในเมืองหรือเขตเทศบาล มีเพียง ร้อยละ 30

ตารางที่ 4
ร้อยละของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จำแนกตามอายุ เพศ เขตที่อาศัย และภาค
ตามข้อมูลทะเบียนราษฎรปี 2547

องค์ประกอบ	ภาค					รวม
	กรุงเทพ	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	กลาง	ใต้	
รวม	8.76	21.27	31.28	24.98	13.71	100.00
อายุ						
60 - 79	89.49	88.68	89.54	87.90	86.11	88.47
80+	10.51	11.32	10.46	12.10	13.89	11.53
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
เพศ						
ชาย	42.38	45.88	45.10	44.23	45.13	44.82
หญิง	57.62	54.12	54.90	55.77	54.87	55.18
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
เขตที่อาศัย						
เมือง	100.00	22.27	16.16	31.90	21.94	29.53
ชนบท		77.73	83.84	68.10	78.06	70.47
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

